

10. Villa, M., Andrews, T. and Solstad, K., (2021). Rural schools and rural communities in times of centralization and rural–urban migration. *Journal of Rural Studies*. 10.1016/j.jrurstud.2021.09.005.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПРИНЦИПІВ В ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Гоголь Н. В.

*доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри
української мови, літератури та методики навчання
Глухівського національного педагогічного
університету імені Олександра Довженка*

В історико-педагогічному дослідженні важливим є використання комплексу взаємопов'язаних методологічних принципів, спрямованих на вивчення та аналіз теоретичної й теоретико-методичної спадщини видатних учених, учителів-словесників, наукових праць дослідників з історії педагогіки, методики, нормативних документів тощо. Методологічні принципи виконують роль нормативів, приписів, які регламентують процедуру обґрунтування історико-педагогічної проблеми.

Існують різні наукові погляди на сукупність методологічних принципів історико-педагогічного дослідження. Так, О. Адаменко, В. Курило, Є. Хриков до них зараховують такі: – принцип об'єктивності, який вимагає наукового обґрунтування вихідних положень, виключення суб'єктивізму в оцінці історичних фактів; – принцип можливості відтворення результатів дослідження; – принцип поєднання цілісного та аспектного підходів до аналізу процесів розвитку педагогічної науки; – принцип руху від опису до пояснення, а від нього – до прогнозування; – етичний принцип, що передбачає відповідальність дослідника за адекватність і глибину аналізу, коректність критики [5, с. 148-150].

На думку Л. Голубничої, основними та невід'ємними принципами історіографічного вивчення історії педагогіки є такі: історизм, системність, об'єктивність, усебічність, спадкоємність [3].

В історико-педагогічному дослідженні, на наш погляд, варто використати такі методологічні принципи: історизму, єдності логічного та історичного, діалектичний, системності, об'єктивності, хронологічний, усебічності, суттєвого аналізу, наступності (спадкоємності) [1; 2].

Ураховуючи спрямованість історико-педагогічного дослідження на аналіз освітніх феноменів минулого, першочерговим стає принцип *історизму*, дотримання якого дозволяє простежити перспективність у дослідженні історії педагогіки. Сутність означеного принципу полягає в тому, що будь-яке історичне явище має розглядатися в розвитку на тлі факторів, що його зумовлюють. Принцип історизму передбачає вивчення сучасного стану предмета дослідження, здійснення реконструкції минулого та окреслення майбутнього, прогнозування тенденцій розвитку.

У дослідженні педагогічної науки або педагогічної думки в історико-педагогічних дослідженнях варто дотримуватися історичного принципу, тобто враховувати й аналізувати історичні, соціально-політичні, філософські, релігійні умови, в яких жили і творили педагоги, формувалися їхні погляди та світогляд.

Застосування принципу *єдності логічного й історичного* передбачає поєднання у дослідженні історії виникнення (генетичний аспект), теорії (структури, функцій, зв'язків) об'єкта (сучасний його стан) та перспектив його розвитку.

Одним із принципів теорії пізнання учені називають *діалектичний* принцип. Методологічне значення діалектичної логіки полягає в тому, що вона слугує філософською базою, на якій розробляються принципи методики, виникають теорії, що їх обґрунтовують. Застосування діалектичного принципу зумовлює необхідність дослідження безперервного динамічного розвитку предмета історико-педагогічного дослідження як причинно зумовленого й послідовного в часі процесу, встановлення взаємозв'язків, генетичної спадкоємності між різними періодами його розвитку.

З діалектичним принципом науковці тісно пов'язують ідею *системності*, яка є невід'ємним складником теорії пізнання і проходить через всю її багатовікову історію. Застосування означеного принципу орієнтує на розуміння кожного періоду в розвитку історико-педагогічної науки як системи взаємозалежних елементів.

Ще одним невід'ємним методологічним регулятивом історико-педагогічного дослідження є принцип *об'єктивності*, основними вимогами до застосування якого є доказовість (обґрунтування передумов і висновків, дотримання логіки дослідження) та альтернативність (уміння виокремлювати й оцінювати всі можливі варіанти вирішення проблем, враховувати точки зору інших учених, які досліджують подібні проблеми, та інші аспекти, що виникають у процесі дослідження) [4, с. 122].

Застосування в історико-педагогічному дослідженні принципу *суттєвого аналізу* передбачає врахування невинних змін у розвитку окремих складників та компонентів педагогічної системи в цілому; спрямовує увагу дослідника на з'ясування фактів, що визначають результати педагогічного процесу; орієнтує на встановлення ієрархії, взаємозв'язків основних та другорядних чинників педагогічних явищ; уможливорює розкриття суперечностей, кількісної та якісної визначеності предмета дослідження.

Комплексного підходу до дослідження педагогічних процесів і явищ потребує принцип *усебічності*, який вимагає ретельного вивчення й аналізу будь-якого явища в історико-педагогічній науці або в історичному процесі з різних сторін.

Неодмінним складником історіографічного пізнання є принцип *наступності (спадкоємності)*, що дає змогу відстежити ланцюжок розвитку педагогічної думки, прослідкувати продовження або заміну застарілих ідей новими, сучасними. Сучасні дослідники критично переосмислюють досягнення попередніх поколінь, продовжують педагогічну тематику, поглиблюють пізнання визначених історико-педагогічних проблем [3, с. 143].

Отже, представлені методологічні принципи є важливою методологічною базою для здійснення історико-педагогічного дослідження, становлять основу для історико-педагогічного пошуку, розроблення його концептуального апарату, створюють підґрунтя для конструктивно-критичного аналізу обраної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гоголь Н. В. Методологічні принципи у дослідженні проблеми культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти. Глухівські читання – 2020. Актуальні питання суспільних та гуманітарних наук: зб. матеріалів X міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. / за заг. ред. О. І. Луценко. Глухів, 2020. С.137–139.
2. Гоголь Н. В. Обґрунтування культурологічних основ змісту шкільної літературної освіти: методологічні принципи. Knowledge, Education, Law, Management. Warsaw, Poland. 2020. № 3 (31), vol. 1. P. 3–8.
3. Голубничка Л. О. Методологія педагогічної історіографії. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2012/25/22.pdf> (дата звернення: 08.09.2023).
4. Кушнірук С. А. Розвиток категоріально-поняттєвого апарату дидактики у педагогічній науці України (20–90-ті рр. XX століття): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 716 с.
5. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія / авт. кол.: Є. М. Хриков, О. В. Адаменко, В. С. Курило, Л. Ц. Ваховський та ін.; за заг.ред. В. С. Курила, Є. М. Хрикова. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 248 с.

ВИКОРИСТАННЯ КВЕСТ-ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ

Грицай Н. Б.

*доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри природничих наук з методиками навчання
Рівненського державного гуманітарного університету*

Миронець М. С.

*вчитель біології Березнівського ліцею №2 Березнівської міської ради
Рівненського району Рівненської області,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Середня освіта (Природничі науки)»
Рівненського державного гуманітарного університету*

У більшості сучасних школярів з кожним роком зменшується бажання вивчати природничі предмети. Ця проблема особливо загострилася в умовах воєнного стану, коли учні закладів загальної середньої освіти опановували природничі науки дистанційно, без проведення дослідів під час лабораторних робіт. Така ситуація, звичайно, не сприяла зростанню пізнавальних інтересів здобувачів освіти.

Для вирішення означеної проблеми доцільним є впровадження різноманітних інноваційних технологій навчання: дослідницьких, проєктних, технології «майстерня», кейс-технологій та ін. Проте на сьогодні недостатньо поширеною в